

У дітей с заиканием нарушается темпо-ритмическая организация движений, в большей степени страдает координация движений.

Занятия физической культурой и музыкальные не решают основных коррекционных задач по развитию психомоторики детей с нарушениями речи. Наиболее эффективным средством развития психической и моторной сферы детей с нарушениями речи являются занятия логопедической ритмикой.

Лечение посредством движения предполагает применение различных видов движений в кинезитерапии. С помощью системы физических упражнений под музыку развивается чувство ритма в коррекционно - лечебных целях.

Логопедическая ритмика является частью лечебной ритмики, базируется на использовании связи слова, музыки и движения. Г.А.Волкова определяет логопедическую ритмику как одну из форм активной терапии, которая может быть включена в "любую реабилитационную методику воспитания, лечения и обучения людей с различными аномалиями развития, особенно в отношении лиц с речевой патологией".

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Волкова Г.А. Логопедическая ритмика - М., Просвещение, 1985.
2. Шашкина Г.Р. Логопедическая ритмика для детей с ФФН. - М., 1996, 16 с., автореферат дисс. канд. пед. наук.
3. Шашкина Г. Р. Логопедическая ритмика для дошкольников. Методические рекомендации - М., 2001.

УДК: 376.36-053.4:811.161.2'367

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕНЬ, СКЛАДНИХ СИНТАКСИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Швальюк Т.М.

Інститут колекційної педагогіки та психології
НПУ імені М.П.Драгоманова

У статті визначено основні завдання означеної проблеми, висвітлено науково-методично обґрунтовану поетапну методику формування складносурядних речень, складних синтаксичних конструкцій із різними видами зв'язку у дітей старшого дошкільного віку з тяжкими порушеннями мовлення. Подана система логопедичної роботи з формування синтаксичної сторони мовлення побудована відповідно до завдань та змісту кожного етапу навчання.

В статтє раскрыты основные задачи данной проблемы, описана научно-методически обоснованная поэтапная методика формирования сложносочиненных предложений, сложных синтаксических конструкций с разными видами связи у детей старшего дошкольного возраста с тяжелыми нарушениями речи. Даная система логопедической работы по формированию синтаксической стороны речи построена в соответствии с заданиями и содержанием каждого этапа обучения.

The article is devoted to fundamental tasks of this problem; light up to scientific methodical substantiated methods of forming the compound sentences, the complex syntactical constructions with different kinds of connection of preschool age children with heavy speech infringements. The system of logopedics speech tasks with the syntactical formulation side of speech, which is constructed according to demands of correction education and studies program of preschool age children with speech disorders, to tasks and content of every stage of studies are represented in the article. The article has analyzed and generalized the results of forming experiment.

Ключові слова: тяжкі порушення мовлення, складносурядні, складнопідрядні багатокomпонентні речення, складні синтаксичні конструкції.

Ключевые слова: тяжелые нарушения речи, сложносочиненные, сложноподчиненные многокомпонентные предложения, сложные синтаксические конструкции.

Key words: hard speech infringements, complex multicomponent sentence, compound multicomponent sentence, the complex syntactical construction.

Своєчасне формування граматичної будови мови дитини з ТПМ є найважливішою умовою її повноцінного мовленнєвого і загального психічного розвитку. В основу формування правильного мовлення

дошкільників покладено основну одиницю мовлення - речення, з урахуванням закономірностей його синтетичного й аналітичного розвитку, тому побудова граматично правильно оформлених речень є кульмінаційним процесом формування мовлення при його недорозвитку. (М.М.Алексеева, А.М.Богуш, Л.С.Виготський, М.І.Жинкін, Г.С.Костюк, О.О.Леонтьєв, О.Р.Лурія, І.С.Марченко, Є.Ф.Соботович, Л.І.Трофименко, М.К.Шеремет, В.І.Яшина та інші).

Аналіз результатів констатувального етапу нашого дослідження, який був спрямований на вивчення стану сформованості особливостей складних синтаксичних конструкцій у дітей старшого дошкільного віку з ТПМ, показав недостатню сформованість глибинного, поверхневого синтаксування у дітей із ТПМ (особливо у дітей із дизартрією середнього ступеня та моторною алалією). Відчуваючи труднощі в мовних засобах вираження думки, дошкільники з ТПМ використовують в самостійному мовленні переважно прості, прості поширені, деякі види складних елементарних речень (складносурядних, складнопідрядних) з неправильним граматичним зв'язком слів, невлучним вибором і пропусками лексичних одиниць, головних та другорядних членів речення, що призводить до спотворення мисленнєвого змісту висловлювання. Поширення й стійкість цих порушень, відсутність їх спонтанної компенсації дають необхідність розробки експериментальної диференційованої методики спрямованої на формування синтаксичної структури речення, складних синтаксичних конструкцій з різними видами зв'язку.

Нами була розроблена методика формування складних синтаксичних конструкцій з різними видами зв'язку, складних багатокомпонентних речень і представлена у формі корекційно-розвивального процесу формування всіх типів речень від простого до складного, складних синтаксичних конструкцій. Ми визначили наступні *етапи корекційної роботи*:

I. Підготовчий етап навчання – спрямований на розуміння і володіння дітьми з ТПМ простими видами речень;

II. Основний етап навчання – спрямований на розуміння і володіння дітьми з ТПМ:

1. складносурядними: елементарними; багатокомпонентними реченнями; складними синтаксичними конструкціями з різними видами зв'язку;

2. складнопідрядними: елементарними; багатокомпонентними реченнями; складними синтаксичними конструкціями з різними видами зв'язку.

III. Заключний етап навчання – спрямований на формування у дітей із ТПМ вміння виконувати складні синтаксичні трансформації речень.

В даній статті буде розкрито методику формування складносурядних елементарних і багатокомпонентних речень, складних синтаксичних конструкцій із сурядним і безсполучниковим зв'язком.

Етапи роботи з формування даного виду речень:

1. Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з єднальним сполучником «і».

2. Формування навичок розуміння й побудови складносурядного багатокомпонентного речення з єднальними сполучниками:

а) речення, які виражають одночасність дій;

б) речення, які виражають послідовність дій;

в) речення, які виражають причинно-наслідкову залежність.

3. Формування навичок розуміння й побудови складних синтаксичних конструкцій із сурядним і безсполучниковим зв'язком.

4. Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з протиставним (зіставним) сполучником «а».

5. Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з протиставним сполучником «але».

6. Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з протиставним сполучником «або».

7. Формування навичок розуміння й побудови складносурядних багатокомпонентних речень:

а) із єднально-зіставними сполучниками;

б) із протиставно-єднальними сполучниками.

8. Формування навичок розуміння й побудови складних синтаксичних конструкцій із безсполучниковим і сурядним зв'язками.

1. Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з єднальним сполучником «і»

За основу беремо гру «Знайди та поєднай пару».

Мета гри: познайомити дітей з прийомом поєднання двох простих речень в складне, сполучником «і», вправляти в умінні розуміти зміст утвореного складного речення, розвивати плануючу функцію мовлення.

Хід гри: дітям пропонували розглянути малюнки та скласти відповідні прості речення за ними. Далі звертали увагу дітей на те, що у кожного малюнка є своя пара, яку слід підібрати та зв'язати між собою вузликом. Утворилось одне велике речення, яке складається з двох частин – простих речень, а вузлик виступає в цьому реченні єднальним словом «і». Потім пропонуємо дітям скласти велике речення за двома цими малюнками.

Наприклад: *Дівчинка читає книжку, хлопчик читає книжку.*

Далі пропонуємо дітям записати це речення за допомогою графічної схеми, яку використовуємо для складносурядного речення.

Потім формували вміння дітей розуміти зміст речень, виконуючи його структурний аналіз за допомогою питань. Хто читає книжку? (дівчинка і хлопчик). Що роблять дівчинка і хлопчик? (читають). Що читають дівчинка і хлопчик? (книжку).

За допомогою гри: «Сонячні зайчики», вчимо дітей самостійно будувати складносурядне речення зі сполучником «і», у якому вже є перша його частина: «Сонечко прокинулося, і...». Далі дітям ми пропонували розглянути круглі сонячні зайчики та розповісти, що на них зображено. Потім розкладаючи їх на промінці сонця, діти складали велике речення, записували його графічну схему за допомогою кольорових смужок, відповідали на питання логопеда, аналізуючи зміст речення.

Після того, як діти навчились складати речення даного типу за допомогою опорних ілюстративно-графічних схем та записувати за допомогою графічних схем, ми переходили до самостійного складання цих речень за сюжетними малюнками, графічними схемами, підбирали схему до відповідного малюнка.

2. *Формування навичок розуміння й побудови складносурядного багатокomпонентного речення з єднальними сполучниками*

а) Спочатку вчили дітей будувати складносурядні багатокomпонентні речення, які виражають одночасність дій. Наприклад: Мама читає книжку, і тато читає книжку, і донька читає книжку.

Формування побудови даного типу речень проводили:

- з опорою на одночасну демонстрацію дій;
- три сюжетних малюнки, які відображають одночасність дій;
- за одним сюжетним малюнком;
- з опорою на графічну модель.

Побудова складносурядного багатокomпонентного речення з опорою на одночасну демонстрацію дій. Логопед викликав трьох дітей просив виконати однакові дії, решта дітей будували речення за демонстрацією дій.

Наприклад: «Наталка поливає квіти, і Сергійко поливає квіти, і Оленка поливає квіти. Максим грається машинкою, і Артем грається машинкою, і Гліб грається машинкою.»

Побудова складносурядного багатокomпонентного речення з опорою на три сюжетних малюнки, які відображають одночасність дій. Модифікований варіант гри: «Знайди та поєднай пару». Дітям пропонуємо розглянути три малюнки, придумати за кожним з них просте речення, інтонаційно підкреслюючи однорідні дії, сполучні слова, а потім за допомогою «єднального слова» «і» поєднати їх в одне велике речення та викласти його ілюстративно-графічну, графічну схеми. Провести структурний аналіз.

Наприклад: 1-й малюнок «Дівчинка читає книжку», 2-й малюнок «Хлопчик читає книжку», 3-й малюнок «Дідусь читає книжку». (Дівчинка читає книжку, і хлопчик читає книжку, і дідусь читає книжку).

Структурний аналіз: Хто читає книжку? Що вони роблять? Що читають?

Потім пропонували побудувати речення за одним сюжетним малюнком на якому зображено одночасність дій трьох різних предметів, живих істот.

Наприклад: Пірамідка стоїть на полиці, і ваза стоїть на полиці, і кубик стоїть на полиці.

На заключному етапі діти будують речення з опорою на ілюстративно-графічну, графічну схеми.

Рекомендовані ігри: на розуміння змісту цього типу речень «Покажіть малюнок, про який я розповіла», «Побудуйте речення за малюнком», «Що спільного?» (Дерева ростуть у лісі, і кущі ростуть у лісі, і гриби ростуть у лісі.).

б) Далі вчили дітей будувати складносурядні багатокomпонентні речення, які виражають послідовність дій, подій, явищ, станів за тим же алгоритмом, що і попереднє речення.

Роботу проводили з опорою на гру: «Розкажи про все по черзі».

Мета: вчити розуміти і будувати складносурядне багатокomпонентне речення з єднальним сполучником «і», яке виражає послідовність подій, явищ, станів; за трьома сюжетними малюнками. Розвивати плануючу (програмує) функцію мовлення, вербальне мислення, оперативну пам'ять. Інструкція: діти уважно розгляньте три послідовно розташовані малюнки, складіть за ними прості речення, з'єднайте речення єднальним словом «і», побудуйте складне речення.

Наприклад: 1-й малюнок «Зимовий день», 2-й малюнок «Діти на вулиці», 3-й малюнок «Взяли з собою санки, лижі». Речення: Був гарний зимовий день, і діти вирішили піти покататися, і взяли з собою санки і лижі. Структурний аналіз: Який був день? Хто пішов кататися? Що з собою взяли діти? Викладання: ілюстративно-графічної, графічної схеми.

Розуміння даного типу речень ми проводили, шляхом підбору предметних, сюжетних малюнків до прочитаного речення; закінчення речення за поданим початком, відповіді на питання за змістом речення, забезпечуючи таким чином розвиток симультанного аналізу і синтезу.

в) Потім вчили дітей будувати речення, які виражають причинно-наслідкову залежність між діями, подіями, явищами, станами.

Наприклад: Насунула хмара, і вдарив грім, і пішов дощ.

З цією метою ми використовували модифікований варіант гри: «Сонячні зайчики». Просили дітей побудувати речення за трьома сюжетними малюнками у якому один з малюнків незмінний «Сонечко прокинулось».

Наприклад: «Сонечко прокинулось, і заспівав півник, і пташки почали будувати гніздечко». Потім викладали його ілюстративно-графічну, графічну схеми. Проводили структурний аналіз на розуміння змісту речення:

Що прокинулось? Хто заспівав? Що почали будувати пташки?

Також цей вид речення ми формували, під час екскурсій, спостережень дітей за змінами, явищами, станами, які відбуваються в природі. В цьому випадку побудова речень проходила в природних умовах в контекстному мовленні.

3. Формування навичок розуміння й побудови складних синтаксичних конструкцій із сурядним і безсполучниковим зв'язками

Формування розуміння і побудови складних синтаксичних конструкцій із безсполучниковим і сурядним зв'язком «..., ..., і ...» ми здійснювали з опорою на блок - схеми, сюжетний малюнок, ілюстративно-графічну, графічну схеми.

Наприклад: Пригріло сонечко, розквітли квіти, і бджоли почали збирати нектар. Прийшла осінь, подув холодний вітер, і стало холодно.

Після того, як діти самостійно навчились будувати і записувати речення даного типу за допомогою опорних ілюстративно-графічних, графічних схем, за двома – трьома сюжетними малюнками, одним сюжетним малюнком, підбирати схему до відповідного малюнка, ми переходили до складання наступного виду речень.

4. Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з протиставним (зіставним) сполучником «а»

Роботу над складносурядними реченнями з протиставними сполучниками «а», «але», «або» ми розпочинали зі сполучника «а».

Спочатку формували у дітей антонімічні явища, а саме: уміння розуміти, розрізняти, вживати слова-антоніми, які мають протилежне значення, спираючись на дії дітей (сидіти - стояти), ознаки (білий - чорний), якості, властивості (гарячий – холодний, дерев'яний – скляний) конкретних предметів, почуття людей (веселий – сумний) тощо.

Цю роботу ми проводили під час занять:

- з лексико-граматичної сторони мовлення відповідно до лексичної теми (Наприклад: лексична тема «Фрукти» (Яблуко солодке, а лимон кислий. Сливи ростуть на сливі, а вишні ростуть на вишні), «Фрукти-овочі» (Яблука ростуть на яблуні, а помідори ростуть на городі.); «Посуд» (в чашку наливають, а з чашки виливають; на сковороді смажать, а в каструлі варять тощо); «Професії» (Лікар лікує людей, а вчитель учить дітей. Перукарю потрібні ножиці, а художнику фарби, олівці і папір); «Пори року» (Взимку холодно, а влітку спекотно. Взимку падає сніг, а влітку іде дощ. Восени птахи відлітають в теплі краї, а весною прилітають з теплих країв.);

- заняття із зв'язного мовлення, на яких знаходили протилежні за значенням слова в літературних творах та звертали на них увагу дітей (лагідна донька, але зла мачуха, півник працює, а мишенята граються), також під час опису предметів, при складанні оповідань особливо за серією малюнків, відгадуванні загадок (Вдень по небу гуляє, а вночі відпочиває. (сонце); Коло вуха – завірюха, а у вісі – ярмарок.(бджоли і вулик), під час роботи над прислів'ям (Нема товариша – шукай, а знайшов – бережи; Сім раз - відмір, а один раз – відріж.).

На наступних заняттях ми пропонували дітям пограти в гру: «Доповни речення словом», з метою правильної побудови складнопідрядного елементарного речення зі сполучником «а» з опорою на наочність та без неї. Логопед розпочинав речення, виділяючи голосом сполучник, а діти доповнювали його. (Логопед: «Дівчинка посадила дерево, а... - дитина: «а хлопчик полив дерево. Дерева в лісі ростуть товсті й Ми збирали сливи солодкі й Ставки бувають глибокі й У лисички лисенята, а у зайчихи ... Дуб це дерево, а ромашка - ... »). Далі діти називали протилежні слова.

Також ми використовували гру: «Протилежності». Слова в цій грі протиставлялися за діями, ознаками, якість предметів зображених на двох половинках пазлів (Дівчинка піднімається сходами, а хлопчик спускається сходами.). Дітей просили, з'єднати дві половинки пазлів, які є частинками складного речення, та скласти за сюжетними малюнками речення з сполучником «а». Потім пропонували дітям записати це речення за допомогою кольорових смужок та графічної схеми і поетапно проаналізувати його за питаннями логопеда.

Для самостійного складання речень даного типу пропонували пограти в такі ігри, як «Годинник», «Терези».

Розуміння змісту цих конструкцій ми формували не лише, шляхом відтворення речень, структурного їх аналізу, відгадуванні загадок, під час роботи над прислів'ями, казками, віршами, а й під час виконання різноманітних доручень, прохань, завдань за словесною інструкцією. Наприклад: Сашко, принеси мені будь-ласка зошит, а Софійка - олівці. Сергійко, намалюй жовтим олівцем сонечко, а зеленим олівцем намалюй травичку.

Розуміння логіко-граматичних порівняльних конструкцій типу: праворуч від Іванка стоїть Сергійко, а ліворуч від Іванка – Мишко. Розкажи, хто в якій сорочці. Марійка вища за Іринку, а Іринка вища за Катруся. Хто з них найвищий? А хто найнижчий?

5. *Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з протиставним сполучником «але»*

Формуючи вміння дітей будувати складносурядні елементарні речення з протиставним сполучником «але», ми вчили їх протиставляти не одиничні дії, ознаки, якості предметів, а протиставляти певні явища, події, обставини навколишньої дійсності. З цією метою, дітей вчили спостерігати за явищами природи; вчинками людей; поведінкою тварин під час читання казок, віршів, розповідей; відгадуванні загадок, тощо.

- У літературних творах, казках: Небо було чистим, але раптом пішов дощ. Попелюшка дуже хотіла поїхати на бал, але зла мачуха не пустила її. Півник попросив мишенят обмолотити колосок, але Круть та Верть пішли гратися в довгої лози. Під час роботи над змістом казок, віршів, оповідань, під час їх переказу слідкуємо за тим, щоб діти розуміли та відтворювали смисл цих речень, синтаксично та граматично правильно повторювали їх, вживали в повсякденному мовленні, тобто робили синонімічний перенос відповідно до схожої ситуації.

- Під час відгадування загадок: «Круглий – круглий. Ніг не має, але високо стрибає.» (М'яч)

Потім вчили дітей самостійно складати даного типу речення за сюжетними малюнками, робити графічно-схематичний та структурний аналіз цих речень.

6. *Формування навичок розуміння й побудови складносурядного елементарного речення з розділовим сполучником «або»*

Навчаючи дітей вмінню будувати даний вид речень, ми використовували вправи творчого (продуктивного) характеру. Вчили дітей вибирати за смислом речення подію із декількох альтернатив.

Під час роботи використовували таку ігрову вправу: «Я почну, а ти продовжуй». Пропонували дітям розглянути пару сюжетних малюнків і побудувати складне речення із розділовим словом «або».

Наприклад: 1-й малюнок: «Діти у садочку граються іграшками – (далі продовжують діти), або вони малюють олівцями».

Потім вчили дітей самостійно складати даного типу речення за сюжетними малюнками, робити графічно-схематичний та семантичний аналіз цих речень.

Для побудови складносурядного речення і самостійного підбору відповідного сполучника сурядності ми використовували такі дидактичні ігри та ігрові вправи, як: «Склади пазли», «З'єднай мильні кульки», «Паровози їдуть» [5], ігрова вправа: «Я почну, а ти продовжуй» (Тато читав книгу - (далі продовжують діти), а діти уважно його слухали); Пройшов дощ...- діти спираючись на сюжетний малюнок доповнюють – , і діти пішли збирати гриби у ліс. Мама сказала Маші вивчити уроки... – , але Маша пішла гуляти на вулицю.), «Так чи ні?». Вчимо підбирати відповідні графічні схеми з потрібним сполучником.

7. *Формування навичок розуміння й побудови складносурядних багатокomпонентних речень: а) із єднально-зіставними (протиставними) сполучниками*

Роботу з формування розуміння й побудови складносурядних багатокomпонентних речень з єднально-зіставними сполучниками «..., і ..., а», «..., і ..., але ...» ми проводили лише після того, як були сформовані у дітей навички розуміння й побудови складносурядних елементарних речень із сполучниками «і», «а», «але», «або». Вона передбачала актуалізацію, підсумок знань дітей із попередньо проведеної роботи.

Роботу проводили під час лексико-граматичних занять, згідно лексичних тем, шляхом порівняння, зіставлення предметів за однією та декількома ознаками: наприклад, «Фрукти» (Лимон жовтий, і яблуко жовте, а слива синя. Слива овальна, і лимон овальний, а яблуко кругле.), «Фрукти – овочі» (Яблука ростуть в садку, і груші ростуть в садку, а огірки ростуть на городі.), «Пори року» (Восени іде дощ, і весною іде дощ, а взимку падає сніг.), «Професії» (Кравчині потрібні ножиці, і перукарю потрібні ножиці, а вчителю потрібні книжки.), «Транспорт» (Машина іде по дорозі, і автобус іде по дорозі, а літак летить у небі.) тощо.

Побудову цих речень ми здійснювали також з опорою на: демонстрацію дій; на сюжетні малюнки з попередньо прочитаних казок; під час придумування загадок; з опорою на графічні схеми, ідеограми; під час гри: «Що спільне, а що відмінне».

Роботу над розумінням даного виду речень ми здійснювали, шляхом: вибору відповідного сюжетного малюнку (предметних малюнків) з декількох альтернативних до змісту речень; відповіді на питання за змістом речення (структурний аналіз); придумування кінцівки речення (з опорою на наочність та без такої), що забезпечувало розвиток симультанного аналізу і синтезу.

б) із протиставно-єднальними сполучниками

Роботу з формування навичок розуміння й побудови складносурядних багатокomпонентних речень із протиставно-єднальними сполучниками «... , а ..., і ... », «... , але..., і ...» ми проводили за алгоритмом побудови попереднього виду речень, але наочний матеріал підбирали і розташовували таким чином, щоб спочатку діти були вимушені, шляхом зіставлення предметів, подій, явищ, поєднати два простих речення протиставними сполучниками «а», «але», а третє просте речення з'єднати сурядним сполучником «і». Наприклад: Дівчинка намалювала квітку, а хлопчик прочитав книжку, і вчителька похвалила дітей. Сашко загоряв на пляжі, але сонце припікало все сильніше, і Сашкові стало погано. Побудову даного виду речень ми здійснювали за наочною ситуацією (театралізована діяльність, ігрова діяльність). Наприклад: під час гри: «Лікарня», ми демонструємо таку ситуацію – «лікар хоче зробити ляльці укол; лялька плаче; лікар заспокоює ляльку». Діти відтворюють сюжет наочної ситуації, будуючи речення: «Лікар хотів зробити дівчинці укол, але вона заплакала, і лікар почав заспокоювати дівчинку».

Під час гри: «Магазин» - демонструємо таку наочну ситуацію, як: «Покупець хотів купити банани; в магазині бананів не має; покупець засмучується». Діти будують речення: «Покупець хотів купити банани, але їх в магазині не було, і він дуже засмутився».

Будували речення за трьома сюжетними малюнками: 1-й малюнок «Хлопчик будує корабель з піску», 2-й малюнок «Пішов дощ», 3-й малюнок «Корабель розмило водою». Діти будують речення: «Хлопчик будував корабель з піску, але раптом пішов сильний дощ, і корабель розмило водою».

8. Формування навичок розуміння й побудови складних синтаксичних конструкцій із безсполучниковим і сурядним зв'язком

Роботу над розумінням і побудовою складних синтаксичних конструкцій із безсполучниковим і сурядним зв'язком «... , ... , а (але) ...» ми проводили паралельно з побудовою елементарних і багатокomпонентних складносурядних речень із тими ж сполучниками, з опорою на демонстрацію дій, на сюжетний малюнок, графічну схему, блок-схему тощо. Наприклад: Лев лежить і ричить, змія повзе, а павук спускається з дерева. Книжку поставимо на полицю, ручку покладемо на стіл, а в альбомі будемо малювати.

Після того, як діти навчилися будувати елементарні і багатокomпонентні складносурядні речення, складні синтаксичні конструкції з безсполучниковим сурядним зв'язком, ми приступили до формування у дітей навичок розуміння й побудови речень більш вищого рівня, а саме: складнопідрядних елементарних і багатокomпонентних речень, складних синтаксичних конструкцій з підрядним і сурядним зв'язком. Методику їх формування буде висвітлено у наступних публікаціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеева М.М., Яшина В.И. Речевое развитие Алексеева М.М., Яшина В.И. Речевое развитие дошкольников: Учеб. пособие для студентов высш. и сред. проф. учеб. заведений, обучающихся по спец.: Дошкольная педагогика и психология. – 2-е изд., стер. – М.: Академия, 1999. – 157с.
2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / За ред. А.М.Богуш. – К.: Вища шк., 2007. – 542 с.: іл.
3. І.С.Марченко. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників) Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Спеціальність: Корекційна освіта (логопедія). – 1-видання. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 288 с.
4. Моисеенко Е.М. Формирование синтаксической структуры предложения у дошкольников с общим недоразвитием речи: Дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.03.: Санкт-Петербург, 2002.
5. Чистякова И.А. 64 игры для формирования грамотной фразы у дошкольников. – СПб.: КАРО, 2006. – 80с.
6. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: підручник./ К.Ф.Шульжук. – 2-ге вид., доп. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 408 с. (Серія «Альма-матер»).